

מלחמת-הבורות ו"הסתננות-גבול" ביון

(גריליה נוסח 1947)

מלחמת-החבורות הממושכת ורחבת-ההיקף ביון, היא אחד החזיונות המעניינים ביותר בשנים שלאחר מלחמת-העולם. לפי שיש בה משום דוגמה ולקח לאפשרויות הגריליה בתנאי זמננו בארץ "חצי-אירופאית" מבחינת אוכלוסייתה ותנאיה הסוציאליים והטכניים, ו"יס-תיכונית" (אף הררית) במבנה הגיאוגרפי והאקלימי שלה. הנסיבות הנ"ל ביון אינן שונות הרבה מאילו שבארצות מזרח היס-התיכון על אף הפרשים ניכרים לגבי אופי האוכלוסייה (הרכבה הלאומי ביון הנג, "מעור אחד"). התחברה (כבישי המכוניות במזרח-התיכון רבים וטובים מאלה שביון) ועוד. היערות, זה המחפה האידיאלי לחבורות, מרובים ביון, באופן יחסי, מאלה שבמזרח. הים המקיף את יון מגי רוחותיה, וחודר גם עמוק לפני הארץ — אף הוא גורם המיוחד לארץ זו, מבותרת החופים. אך נוסף לכל הפרטים החשובים האלה, המשפיעים על תנאי מלחמת-החבורות (ועל הסיכויים להדברתה) קיים חזיון יסודי, משותף ליון וכמעט לכל ארץ במזרח-התיכון אשר גרילית-כנופיות עשויה להתחולל בה: הלא הוא גבול יבשתי העשוי לשמש איזור הסתננות — ורצועת מהפה נוחה — לתומכים מעבר לגבול (בתוכם — גם אנשי צבא "מתנדבים") ואף לחבורות, "מתוצרת הארץ", שעה שצר להן המקום, והם מבקשים מחסה זמני לחפש ולהיערכות מחדש. גראה הדבר, כי פרשת יון היא אחת הפרשות המאלפות ביותר בתקופה החדשה בטכניקה זאת של ניצול תנאי-הספר ועולה בהרבה (גם בדמיונה לתנאי המזה"ת) על זו של ספרד. היא מכירה במקצת את מעשה קלאיפדה (ממל) של הליטאים, בראשית שנות העשרים; אך דמיון רב ביותר לה עם סדרת המסעות של מתנדבים גאריבלדיניים באיטליה התיכונה בשנות הששים למאה ה"ט. ובכן, עצם האפשרויות של גריליה ממושכת בתנאי זמננו — מזה, והחזיון של "גבול הסתננות" מזה, אלה הן אותן שתי בחינות עיקריות במלחמת-החבורות היונית, המצריכות התבוננות ולימוד, כמופת ורמז למצבים העשויים להתרחש גם בחלק עולם זה בו אנו חיים.

תיאור התפתחות המאורעות ביון כרוך בקשיים גדולים. ההודעות של הממשלה ושל המתקוממים סותרות לעתים קרובות זו את זו, וגם כשהן עוסקות באותו מאורע עצמו, לובש הוא צורה אחרת. מקורות-חוץ גם הם אינם נקיים לגמרי מנטיית ופניות (וגם מידיעות סנסציוניות); והא ראייה, כי הנך מוצא הבדלי-תיאור וסתירות לא רק בין עתונות ארצות שונות (נאמר — בין עתוני רוסיה ואמריקה), אלא גם בין עתוניה של אותה ארץ (כך הדבר באמריקה ובאנגליה) ואף של אותו עתון עצמו — כ"טיימס", למשל שבמקרים מסוימים סתרו זה את זה כתבותיו (לטובת הממשלה) ומאמרי (הנוחים יותר למתקוממים). אלא שדוקא ניגודי תיאור אלה והבירורים סביבם — מאפשרים להעלות ביתר-בטחה עובדות כהותיות. ועלינו ללמוד מכאן גם על החשיבות העצומה של הצגת העניינים בפני העולם — בעוד מועד ובאופן עובדתי-ענייני — בכל ארץ ומקום שהיא בקת מסוג כזה נוגעת בו.

התיאור והניתוח הבאים יתרכזו בראש וראשונה לא בצדה הפוליטי של פרשת יון, אלא בבעיות של "גריליה נוסח 1947" ו"רצועת-ספר" אשר צוינו במיוחד לעיל.

ראשית הגרילה

עיקר חזיונותיה של מלחמת החבורות ביון הזדקרו לעיני העולם החל מאביב 1947. אולם מצב התמרדות זה נתחדש כבר במארס 1946, עם גמר הבחירות לבינה. שהנחילו רוב למפלגות המלוכנים, (לאחר שבפברואר 1945 סיים „הסכם-ארקזה" את מלחמת האזרחים שהתנהלה בחורף 45-1944 באתונה וברחבי המדינה — ראה „מערכות" חוב' ל"ז, מאמרו של י. בר „מערכות-עיר היסטוריות — ולקחן", עמ' 29).

רוב החבורות פעלו בצפונה של יון ובאזורי הגבול, התקופו כפרים ומשמרות ג'נדרמים, בזוו מכוניות משא והסמינו מוקשים בדרכים.

הערכה כללית (המקור בריטי) מאתו הזמן אמרה: „הקטטיקה של אנשי-גרילה אלה עתיקה היא: — היונק הפתאומי, ההרג, השריפה, השלל — וההיעלמות המהירה. הם רוצחים את החשודים במסירת ידיעות על פעולותיהם, את אלה שאינם אוהדים להם, ותוקפים משמרות-צבא וג'נדרמריה. לעתים הגיעו לידי שליטה זמנית על „איוורים חפשיים" ניכרים. נראה שמספר אנשיה של חבורה ממוצעת אינו עולה על 50, אך יש וכמה חבורות מצטרפות, לביצוע פעולות מיוחדות. קשה להעריך את מספר אנשיה הכולל של החבורות, אך האומדן הנמוך ביותר מעמידו על 3000 „סודרים" לערך. ואילו אוהדים רבים מצטרפים אליהן זמנית, לפי שהסיכון שמסתכנים בו אנשי החבורות אינו כבד, יחסית, וההזדמנויות לאוכלי-הינם, מלקוח-שלל ותיגרה בג'נדרמריה, הן מושכות-לב."

„הגרמנים הפעילו, בתקופה ידועה, עד כדי שבע דיביזיות בניסיונות עקרים להכחדת החבורות. כוחות הממשלה היונית, החלשים מן הכוחות שהפעילו הגרמנים, נוקטים עתה באורח-פעולה דומה — מסעי „סריקה" ומצוד על אזורים בהם שוכנות חבורות, אך אין הם זוכים ליתר הצלחה. המשימה — כבירה. עצם מיעוט אירגונים של המורדים מכביד להנחית עליהם מהלומה מכרעת; כי מכה בחלק אחד אינה גורמת ממילא פגיעה אורגנית בכלל החבורות כולו. אין להם מצביא ראשי ולא מפקדה מסורבלת, ואף לא עורקיעורף שאפשר יהיה לשתקם — אם כי נראים סימנים להתפתחות ארגון וניצוח מרכזיים. הנוף ההררי משמש להם בן ברית, לפי שאי אפשר לקיים שליטה-משטרתית באזורי-ההרים. סיכויי הצלחתם של מסעי-מצוד צבאיים רחבי-מידות הם אפסיים כנגד קבוצות הנמסות חיש, אשר תמיד נמצא מי שיוהירן כמה שעות לפני ההתקפה, והם חוזרים ומגיחים מאחורי כל סלע ושיח משעברו הציידים הצבאיים; ואלו פלגות-מצב קטנות של ג'נדרמריה, בנות מנין אנשים, משמשות מטרות נוחות לחבורות — ועצם תנאי החיים במשמרות קטנים, המבודדים לעתים קרובות, עשויים לגרום מתחות שאין לשאתה."

„ועוד: הג'נדרמים, לא זו בלבד שצפויים הם להתקפות פתע של יריב העולה עליהם הרבה במספרה, אלא שלרוב הם נחות-זיון בעמדם ברוביהם נגד המכ"י והמרגמות של החבורות.

„נוסף לכל אלה — התנהלה ביון „מלחמת עצבים" הדדית: עונשין קשים מצד השלטונות על המתקוממים שבאיוורים הכפריים ואמצעי דיכוי נגד תומכיהם שבערים

• בארץ-ישראל זכורות התוצאות האפסיות כמעט של פעולות כאלו בקיץ 1936 — וגם כאן לעתים קרובות מחמת הודעות מוקדמות שנמסרו לאנשי הכנופיות מידידיהם שבמנגנון השלטון.

(אמנם תמיד מתוך קיום מעמדה הליגלי-הרשמי של האופוזיציה הקיצונית הזאת — דבר, שהצמיח מצבים כמעט אופראטיים, מבחינת ההקפדה על „חוקיות“ פיקטיבית); וטירור החבורות בכפרים (פרשת הטירור מצדם בערים — לא נתחדשה כמעט מאז 45—1944) ולהץ האימוים — מצד שכנות-יון הצפונית: יוגוסלביה, בולגריה ואלבניה“.

לא היו בתקופה ההיא עובדות רבות של עזרה בת-מש מעבר הצפון, פרט לחדירתם ליון של פליטים מבין המתמדים, שישבו מעבר לגבול עד שובם לאיתנם. מספר רובים רוסיים נתפסו מידי אנשי-חבורות; אך — לפי ה„טיימס“: „ארצות הבלקן מלאות זין מכל סוג ומין, והגבול מעולם לא שימש מחסום בפני בעלי-זנביו“.

עם היכנס נובמבר חלה „ארגעת חורף“, כי, להבדיל מנסיון רוסייה בשנות 44—1941, בה נחשב החורף ל„עונת הגדולות“ לגבי הפרטיזניות הניידות — הרי תנאי אקלים-החורף בהררי-יון מכבידים על חיי-כנופיות, ומחזירים לכמה חדשים את הנלויים על אנשי החבורות הקבועים לאח הבערת שבכתת-הכפר.

לקראת ההתמודדות

עם אביב 1947, על רקע „תורת-טרומן“ — מזה, ונקיטת קו תוקפני מצד ה.ס.ס. בארצות הדרגובה והבלקן — מזה, התלקחה מחדש, וביתר-שאת, מלחמת-האזרחים „הפרטיזנית-ג'נדרמית“ ביון.

הצבא היוני הוגבר בינתיים וצויד במידת-מה. מעצמה של 50 אלף איש לערך בראשית 1946, גדל ועלה, בקיץ 1947, לעצמה הגדולה כמעט פי שלושה (138 אלף). האיומן, ובעיקר הציוד, היו בריטיים. ונוסף לו גם מספר ניכר של מטוסים: לתצפית ולקשר, מטוסי-קרב ומפציצים קלים. לעומת זאת, תוך המערכה וחיידוד יחסי-האיבה במדינה, נחרחבו גם החבורות; דו"ח רשמי של שירות-„החקר“ האמריקאי העריך כי מ-1946 גדלו הללו מ-3000 איש ל-13,000. ערכם ככוח-מטריד לא היה מוטל בספק — אף על פי שההכרזה של מי שהיה מיניסטר יוני (אך נטש את יון ויושב כעת באה"ב), כי „אלפים מספר שכמותם ריתקו, בשעתם, בהרי פינדוס, אולימפוס ופאראנאטוס 15 דיביזיות גרמניות למשך ג' שנים“ — גוזמתה היתה רבה מדיוקה. באפריל 1947 חישב עתונאי אמריקאי ומצא כי המלוה האמריקאי בן 250 מיליון הדולר, שחלקו נועד לציוד למלחמה בחבורות — היה מאפשר „לרכוש“ את כל אחד מאנשי-הכנופיות הבלתי מרוצים במחיר של כמעט 20 אלף דולר לאיש! היינו — סכום שיש בו כדי רכישת בית, ומלוא הרפת פרות לכ"א! הוא הוסיף, כי לעומת „השבעה“ כזאת הרי הדרך האחרת, הצבאית, ל„השקטת“ הסוררים „תכיא בודאי, בסיום השנה השוטפת להכפלת מספרם של אנשי-החבורות הרעבים עד 26 אלף“.

„המסע הגדול“ נפתח, באביב 1947, במרחבי-הפיקוד של שני קורפוסים-צבא — באפירוס ובתסאליה — בכוח של ג' דיביזיות. אין הלונה ולא האפשרות לתת כאן סיפור רצוף על השתלשלות האופרציות מאז. הציונים שיבואו להלן יהיו מקוטעים ואין כונתם אלא להעלות חויונות ומצבים אופייניים, שיש בהם כדי ללמד על התפתחות ההיאבקות בכללותה.

מסע-התנופה של השלמון

השלב „החדש“ של מלחמת-החבורות ביון, שבא עם מסע התנופה הגדול של גייסות-הממשלה, נפתח באמצע אפריל 1947, ע"י מסע כיתור רחב-היקף לשם „סריקת“ אנשי

הרי פיג'ריה, הנזכרים בסקירה, צפ"מ מערבה מהר אולימפוס, מעבר צ"מ של נהר ויסטריצה, מדרום לקוזאני.

מיצר טרמופילי צ"ל סמוך למפרץ הים אשר מצפ"מ לאיבאָאָה.

הבורות הגריליה שבצפון יון — בחבל תסאליה ובהרי פינדוס, המפרידים בינו לבין חבל אפירוס. אחת מכתבות "רויטר" עמדה על כמה חזיונות אופייניים, "המעידים על הדמיון הרב שנתר, לאחר הכל, בין אורח מלחמת החבורות שבימים הקדומים, החל מימי דוד הגולה, לבין התכסיסים היפים גם לזמננו אנו. נראה היה שאוכלוסיתו האזרחית של כל החבל עזבתה. במסע גיפ, של 300 ק"מ ויותר, דרך שלושה רוכסי הרים, על פני דרכים שהיו סגורות מזה 6 חדשים בפני כל תנועת כלי-רכב שלא באו בשיירות ובלווי משמרות צבא, גראו עתה רק שדרות הצבא היוני, הפועלות נגד הבורות המורדים. הודעות של אנשי צבא יוניים נבחרים, שהוצנחו אל לב ההרים שבהם שלטו חבורות הפרטיזנים אומרות, כי המורדים טמנים את כלי זינם בארמה, נוטשים פרדיהם ונפוצים בקבוצות קטנות, בשקדם למצוא, ויהי מה, סדקים ליציאה בתוך הממכרות אשר הגייסות היוניים הטילו על סביבם. סבורים, כי אנשי חבורות רבים למדי נמלטו בעשותם את דרכם בלילות לאורך משעוליה העומים שבמדרוניו צפומיה הער של פינדוס הדרומי.

„שעה שחילה הצבא פתח בהתקפתו, מזה 5 ימים, הפקודות למורדים אמרו: „להתפור, להימנע ממגע-התנגשות, ולמפקדים — להתכנס אה"כ מחוץ לתחום שטחי האופרציות של עכשיו" — על כך העירה תעודה החתומה ע"י ה"קפיטניוס" קיסאבוס, המפקד הראשי לתסאליה" שנמצאה אצל איש חבורה שנהרג.

„בעריקים יש לירות" — הוסיפו אותן ההוראות — „את החללים יש לסלק ולהסתיר, אין להשאיר שום תעודות אצל אלה שנפצעו פצעים חמורים, ויש לירות בהם לבל יפלו חיים בידי האויב. על המפקדים להימנע בכל דרך של הימנעות מליהרג, וחלילה להם ליפול בשבי".

תעודה אחרת שנתפסה העידה על מידת זיוונן של החבורות (אם כי אין לראותה כקובעת "תקן" מציאותי של זיון). שלושים ואחד מאנשי-החבורות קיבלו: 2 מכ"י ביגוניות, 6 תת-מקלעי "סטן", 3 ת.מ. "תומי", 13 רובים אנגליים ו-2 גרמניים, וכן 15 רימוניי-יד.

הציון הבא של כתב רוטר אפיני לצדם המדיני-הבינלאומי של פעולות-הציד הנ"ל: „ממקור מוסמך רם ביותר נודע כי ארבעת הקולונלים, למעלה מ-20 המיורים ומספר סמלים, הנמנים על המשלחת הצבאית הבריטית ביון, אשר לרגל תפקידם בתכנית אימונו של צבאיון חוגים בלאריסה (בירת תסאליה), לא נטלו כל חלק באופרציות של עכשיו".

„דובר" של צבאיון אשר סיכם את התוצאות של ששה ימי-מסע, הודיע כי למורדים אבדו 130 הרוגים ו-7 פצועים; עוד 98 נשבו, ו-5 נכנעו; אבידות הצבא היו 2 קצינים ו-5 חיילים הרוגים, ו-5 חיילים שנפצעו.

עברו אך ימים מעטים מהתחלת מסע-התנופה הגדול של צבא הממשלה וכבר גיכרו גם דקירות הנגד של החבורות. ב-19.4 הסתננו אנשי חבורות דרך מערכי הצבא היוני בתסאליה, והתקיפו כמה ישובים במרחק 25 ק"מ מן המפקדה הראשית של חילה-הצבא. חבורה אחת התקיפה פלגה צבאית בסיכוריון, ונסוגה לאחר קרב של שבע שעות. נהרגו 2 חיילים ו-8 נפצעו. מאנשי החבורה נהרגו חמשה. בשעת נסיגתם נתקלו אנשי החבורה בתגבורת צבאית שהוועקה לסיכוריון, ואיבדו עוד שמונה מאנשיהם. חבורה אחרת פוצצה את שני הגשרים שבין לאמיה לולוס** — ואותה שעה הפתיעו כוחות צבא מן המארב חבורת פרטיזנים מערבה מלאמיה והרגו בה 35 איש.

אך לעומת הדקירות — נמשך מסע-העקירה: „מחמת פעילות-אוויר מוגברת נאלצו קבוצות-פרטיזנים לסגת בתסאליה המרכזית. משמרות-סיור משוריינים מתקיפים את השטח שכותר, וחלקים ממנו כבר נכבשו ע"י הצבא".

כמעט עם ראשיתו של השלב החדש של ההיאבקות בין הממשלה לגריליות, נתחדשו החזיונות בגבולות, אשר לא חדלו מאז. והדוגמה הראשונה — אופיינית לאחרות. „חבורה בת 80 איש שבאה מבולגריה תקפה את משמר הגבול מצפון מערב לסידירוקאסטרו. ההתקפה נהדפה והתוקפים נסו לבולגריה. מפקד משמר הגבול הבולגרי הודיע כי הם הוכנסו למחנה-מעצר". כעבור יומים נתפרסמה הודעת הממשלה הבולגרית על 100 פרטיזנים אשר חצו את הגבול בדרום מערב בולגריה, — לאחר שצבא יוני דלק אחריהם במשך יומיים. נשקם פורק מעליהם והם הושמו במעצר בפנים הארץ".

* בגבול תסאליה הדרומי, ליד-מעבר תרמופילי, המוליך לתחום פוקידה.

** נמל בחוף תסאליה המרכזית, במפרץ וולוס.

לפי הודעה רשמית מ-22.4, הרגו הדיביזיות היוניות השמינית והתשיעית * הפועלות בתסאליה המרכזית (שטח מישורי בכללו אך קצתו סמוך לאיזורי ההרים — א.ס.) ביומים האחרונים 232 פרטיזנים, פצעו 38 ושבּו 150. כן נאמר בהודעה כי מספר מסוים של אנשי חבורות מצא לו מקלט בהרים, מקום בו מטרידים אותם המטוסים. בסיכום של 8 ימים פונו 4.000 ק"מ מרובעים מן ה"מורדים"; 426 מהם נהרגו ו-249 נשבו, מהם 29 הרגוים ו-64 פצועים.

הקרב הגדול ביותר מתחילת שנה זו השתולל ב-23.4 סמוך להר אותריס, צפונית ללאמיה. בשעה שצבא יוני סדיר מן הקורפוסים הראשון והשני התקיף את החטיבה שבפיקוד מנהיג הפרטיזנים, הגנרל מארכוס*, כן התקיף הצבא בטנקים, תותחים ומטוסים ריכוז של כאלף פרטיזנים והניס את אנשי החבורות לעבר ההרים. נמצאו 63 גופות של פרטיזנים הרגוים וביניהם אחד מראשי החבורות שבתסאליה*.

מטוסים יוניים שהפציצו יחידת חבורות גרמו לה למעלה מ-70 אבידות: 33 הרגוים וכ-40 פצועים (מתמיה האופן שבו ניתן להשיג ידיעות מדויקות כל כך על תוצאות הפצצת מטוסים — א.ס.)

דובר צבאי יחס את כובד אבידות החבורות לאימון לקוי, הנהגה גרועה ומריבות פנימיות.

„סגנון“ חדש (או חדש־ישן) הוכנס למלחמת־הגריליה ביון ביום ה-25 באפריל, שבו נורו עשרים אנשי חבורות בקוזאני, בדרום־מערב מקדוניה, לאחר שחויבו על „השתייכות לכנופיות סלאב־מקדוניות מזוינות“, ושבעה קומוניסטים נידונו למיתה על „פעולות המסכנות את בטחון־המדינה“.

השלמה לתמונה רבת־הצדדים של מאבק־מרידה הגמיש, רב הצורות והצירופים אשר בתקופתנו, מוצאים אנו בכתבה של „יו.פ.“ מאתונה ב-29.4, הכתב, המסתמך על „מקורות קומוניסטיים“, מספר כי לאחר ההודעות שנתקבלו ב-28.4 על פשיטות מזוינות כנגד שלוש ערים במקדוניה נתגלתה „תכנית“ להתקפות־תגובה פרטיזניות.

מסתבר כי „תכנית“ זו, והפשיטות הנ"ל עצמן, הן תוצאה מן האבידות שנגרמו לחבורות על ידי מסע ההקפה הגדול של הצבא, בתסאליה ובדרום מערבה של מקדוניה, ומחוסר האפשרות לעמוד כנגדו בקרבות־שדה גלויים. לדברי „נושא משרה קומוניסטי חשוב“ עמדו החבורות להעתיק מעתה את מרכז פעולותיהן מן הישובים הכפריים הקטנים אל הערים הגדולות. „ההחלטות בדבר התכנית החדשה נתקבלו בישיבות־סתרים שנתקיימו סמוך לגבול היוגוסלבי ובאתונה“. (אכן, במרוצת הזמן נתברר, כי לא היה כאן שיוני מגמות, כי אם רק תוספת מגמה).

אשר לפשיטות עצמן מתקבלת תמונה זו: 200 פרטיזנים חדרו בהתקפת־פתאום ללב העיר גראזאנה (סמוך להרי פינדוס הצפוני) וערכו קרבות קצרים נגד גייסות יוניים סדירים. החבורה נסוגה ואבידות קלות נגרמו לשני הצדדים. אותה שעה הסתננה קבוצה אחרת בת 200 איש אל העיר וארויה (כ-50 ק"מ דרומית מערבית מסלוניקה). לפני שנסוגה שרפה בה שני בתים. קבוצה שלישית, בת 200 איש אף היא, צדה על תחנת־החשמל של יאניצה (כ-40 ק"מ צפון־מערב לסלוניקה), אך נהדפה.

כן הודיע „מנהיג קומוניסטי“, כי כאלף אנשי־חבורות מובחרים נצטוו להתפזר

* בעבר מנתה דיביזיה יונית 2 או 3 רגימנטים — לרוב כ-6 בטליונים בסה"כ. קורפוס היה מונה 3-4 דיביזיות כאלו.

בהרים או להיכנס למחלת באתונה, וכי כבר החלו בעבודתם בהסתר; כי מוני ממלאי מקום לכל מנהלי הפעולה שבאתונה, למקרה שאלה יאסרו.

לדבריו נערך בתוך המפלגה טיהור כללי.

נתיחה של תנועת החבורות, (הרוצה להימנע מקרבות הכרעה גלויים), להעתיק את מרכזה לתוך ערים דווקא — מובנת (לדוגמאות היסטוריות — ראה מאמרו של י. בר „מערכות“, חוב' ל"ה, עמוד 43); ברם, בתנאיה של יון לא יכול היה הדבר לשמש אלא אחד מאפיקי פעולתה של תנועת ההתמרדות.

כוונת החבורות לשתק את צומתי הכלכלה והמרכזים הטכניים אשר בשטח זירת ההיאבקות, ובראש וראשונה לחבל בדת החשמל של צפון-יוון — נתבלטה בידיעות „רויטר“, מ־5 במאי המספרות, כי פרטיונים פוצצו את תחנת החשמל בכפר ליטוהורון, השוכן במורד המזרחי של הר־אולימפוס (מקום שבו נערכה בערב הבחירות הכלליות במרס 1946 הפשיטה הראשונה של מלחמת החבורות המחדשת). וכי בקאתריני, 25 ק"מ צפונה מזה, הדפה הג'נדרמריה בהצלחה התקפת־לילה שנערכה על תחנת החשמל.

לפי סיכומי של בריג'נג. מנא־תאקיס, דובר הצבא היווני, נהרגו במשך הפעולות בתסאליה, מ־1.4 עד 5.5, יותר מ־1020 „שודדים“, 1168 נתפסו, בתוכם 181 פצועים. אבידות כוחות הממשלה היו 39 הרוגים ו־93 פצועים. לדבריה, החלו אנשי החבורות להיכנע במספרים הגדלים והולכים, „בידעם כי המשחק נגמר“. רובם טענו כי הושלו. כל אלה שנתמסרו הצהירו, — לדברי הגג. מנא־תאקיס — כי „נעזרו ע"י שכנים בלקניים“.

* * *

אופיינית ל„מלחמת־יוון“ הנוכחית הכפילות המשונה: אכזריות בלתי מרוסנת כמעט כלפי היריבים המזויינים ואף לגבי מתנגדים פוליטיים; ועם זאת שמרו על צורות של נוהג הומניטרי ומגע־ומשא ציבורי. והרי דוגמה: בראשית מאי הושג הסכם בין נציגי „הצלב האדום“ הבין־לאומי לבין הממשלה היונית, לפיו הסתלקה זו מהתנגדותה לפעולת הצלב־האדום בקרב השבויים מבין אנשי החבורות ובין הגולים הפוליטיים (שגורשו לכמה איי־יוון קטנים). „מעתה יוכל הצלב־האדום — בישרו העתונים — לטפל ב־15 עד 20 אלף איש הנמנים על שני הסוגים הנ"ל“.

וכמעט באותו זמן הגישה משלחת מטעם א.א.מ. לראש ממשלת יון, מכסימוס, מחאה „על המאסרים בהמון בסלוניקי, ועל הוצאתם להורג של אנשי חבורות, אפילו מבלי לתת להם זמן לבקש חנינה“.

בצד המחאות והתביעות של האופוזיציה נעשו גם נסיונות „לתור“ את שאלת השבויים והאסירים בדרכים אחרות לגמרי.

ב־10 למאן התקופו אנשי חבורות רכבת בה הובלו 28 עצירים קומוניסטים בלוי משמר צבאי חזק, לאחר תגרה קצרה, בה נהרגו 8 אנשים, נסוגו אנשי החבורה, כשאתם העצירים וכמה מהשומרים, שנשבו. ההתקפה בוצעה בתחנת־רכבת בין טריפוליס (שבא־קאדיה, במרכז פ־א־ל־פ־נ־א־ס) לקאלאמאטה (שבחוף הדר־מער' בחבל מא־סא־ניה). ענין מיוחד בידיעה זו, לפי שהיא מעידה על פעילות תוקפנית של חבורות באיזור המרוחק ומבודד לגמרי מבחינת גיאוגרפיה משדה ההתנגשות העיקרי שבתסאליה.

אכן, המאסר והגלות הלכו, בינתיים, והניבו את פירותיהם הרגילים... והרי דוגמה שזכתה, לפי טבע הדברים, לפירסום יתר:

במקום גלותו, באי איקריה שבים האיגאי, התאבד ביריה אל לבו הגנרל אברפידוס באקינודוס, מי שהיה המפקד של כוחות „אֶלֶס” בשנות המלחמה. גנרל זה מפורסם ביון בשל פעולותיו המהפכניות, ונודע בכינויו „הקולונל האדום”.

ב'18 במאי התקיים שלא בפניו משפטו של מוכיר המפלגה הקומוניסטית, ז'ארכאריאדס. שנידון ל-3 שנות מאסר ולקנס של מיליארד דרכמות „בעד מאמר עלילה על הגנ. ז'ארואס, מיניסטר הסדרה-הציבורי”.

כאמור לעיל, לא נשארה מלחמת-האזרחים היונים „נחלתן” של תסאליה ומאקדוניה בלבד. ב'9/5 התפשטה לפתע לאי הגדול כרתים. חבורה מזויינת, בת מאה איש לערך, התקיפה את העיירה היארפאטרה בדרום מזרחו של האי, הקיפה את תחנת המשטרה ופתחה באש בנשק אוטומאטי. מחוץ לקרבנות משני הצדדים שנפלו בקרב — הרגו אנשי-החבורה 11 פליטים פוליטיים אל בניים — ממתנגדי המשטר האלבאני הקיים, שותפי-דרך עם הממשלה היונית שמצאו מקלט בכרתים — דבר המעיד, שוב, על רקע פוליטי-מפלגתי מובהק של ההתנגשות. לאחר זאת נשלחה אניה המשחית „כרית” מאתונה לנמל הרקליון, שבחופו הצפוני של האי. בינתיים — נתחדשו „מקרי הגבול”; הפעם — בספר היוגוסלבי. לפי עתוני יון לכדו פרטיזנים ב'10/5 את משמר-הגבול היוני שבמיקרולימני (בחוף אגם „פראספה-הקטן”) סמוך לגבול היוגוסלבי. כן נאמר באותם העיתונים כי הפרטיזנים נתמכו באותו מקרה ע"י מחלקה של חיילים יוגוסלביים ולאחר נסיגת הג'נדרמים היונים, העתיקו אלה את כל אשר היה במצודה-המשמר לשטח היוגוסלבי.

*

כיצד נשתלבו ענייני האספקה והקשר, לא רק ביבשה, אלא גם בים לתוך התמונה הכללית של „גריליה ענפה”, ועל נסיונות ההברחה, נרמז בידיעה המקוטעת שסיפרה כי ב'10 במאי טובעו ע"י כוחות-הצי היוני, סמוך לפניהנהר אפיניאוס (בחופה המזרחי של יון, בתסאליה-המרכזית) 10 סירות, שנשאו אספקה לגדודי הפרטיזנים אשר באותו האזור. צוותי הסירות הצליחו להימלט. אותו זמן בערך נישבו עוד שתי סירות בים הפתוח, בחצי-הדרך לאיי „הספורדים הצפוניים”.

שתי תמונות: א. מקדוניה במריה

שתי כתבות (בריטיות, בעלות נטיה בולטת לצד הממשלה) שופכות אור על המצב באמצע יוני בשני חבלים אופיינים: האחד, אשר בו חזקה עדיין התנגדות החבורות והשני, חבל אשר הודבר ברובו.

הראשון — מערב-מקדוניה. הכתבה באה מהעיר קאסטוריה, „השוכנת על לשון יבשה המשתלחת לתוך אגם-קאסטוריה ואשר ייקל להגן עליה בפני פשיטות מורדים; עם זאת הריהי מבודדת כמעט לגמרי מחלקי מקדוניה האחרים. אותו יום אפשר היה להגיע אליה רק במטוס-סיוור קטן, ולנחות על מסלול-נחיתה קצר המצוי בקרבתה. מחמת מיעוט החיילות לשמירה על הדרכים ולסילוק המוקשים הנורעים יום יום ע"י המורדים, נעזב הכביש מפלוריינה, ואלו בכביש המוליך מקוזאני אפשר היה להשתמש רק פעמים בשבוע, כשהצבא מייחד משמר-משורין לליווי מכוניות-המשא והאוטובוסים. נוסף לטבח ולהרס היום-יומיים, מתערערת גם כלכלת חבליה-ספר. משקה של קאסטוריה, שהצטיין בשפע חקלאי ובענף הפרוות שלו (אגב, ענף זה פותח כאן, על ידי היהודים עוד מימי הביניים) — שותק. כל עוד לא נחתמו הגבולות וכוונן השלום — לא תאזון כל-כלת-יון. מספרו של צבא-יון אינו מספיק להבטחת כל הכפרים. מאז הפשיטות על פלוריינה, הוצאו אנשי צבא ממשמרות גבול ומאזורים מרוחקים להבטחת ערים גדולות יותר. כן נדרשים עתה

כוחות-צבא למשמר-שיירות, ככוחות-מגן בנקודות איסטרטגיות, כגשרים וכדו', ובאותו זמן עצמו אוסרות יהירות הצבא מלחמת-תנופה על החבורות. כמעט תמיד מצליחות הן בתגרות, אך כדי לרכז כוח ראוי במקום אחד נאלצות הן לחשוף מקומות אחרים: ומקומות אלה נתקפים לילה לילה. כל ההבל שבין הר-גראמוס, בגבול-אלבניה, לעמק הגהר אלאקמון (ויסטריצה) — (למעלה מעשרת אלפים קמ"ר, כמחצית א"י המערבית, והנגב בכלל) — הוא עתה נטול הגנה.

„היום פנו נשיאי י"ג מועצות-כפר למפקדת-הבריגדה וביקשו לציידם בנשק להגנה עצמית, שאין הצבא יכול לתתה (נושא, המוכר למדי לתושבי א"י). ציר-פרלמנט מקומי שבתו בת העשרים נרצחה באביב ע"י המורדים, הסביר למשלחת את מדיניות-הממשלה שלא לתת נשק לפרטים; אך הוא הביע את תקותו, כי הודות לעזרה בריטית ואמריקאית יוגדל הצבא עד כי יוכל להבטיח את שלום כל האזרחים". הסירוב לתת נשק לאזרחים נובע בודאי גם מחשש, פן יפול בידי הפרטיזנים — אם מתוך הצטרפות אנשים מבין התושבים ואם כמלקוח.

שתי תמונות: ב. תסאליה שהודברה

כעבור ארבעה ימים מוסר אותו כתב:

„לאחר שעשיתי שבועים בחבליה פרועי-ההוק וטרודי-החבורות של מערב-מקדוניה מעודדת השהייה בתסאליה, שבה הוחזרה סמכות המדינה על כנה, לאחר הפעולות האחרונות, אם כי מעריכים שכ-1500 מורדים מצויים עדיין בשטח ההר. של פיאריה ואולימפוס, אשר 20 בטליונים של הקורפוס השני פועלים עתה נגדם, ובאזורים שעל המאברומוני והפאליון, ואם כי טרם פונה מהם רמות מסויימות מדרום לקארפאגנימי, — הרי שטח נרחב פונה מן המורדים לחלוטין. פעולות החדשיים, מאז אמצע אפריל, הצליחו עד מאוד, ולמעלה מ-4,000 איש מהמתקוממים הוצאו מכלל פעולה (מה אחוז המומתים — לא צוין כאן — א.ס.). גורם מעודד הוא, כי ארגונים הפוליטי של המורדים בכפרים נשבל, והוחזר אִמון הכפריים והרועים בסמכות המדינה; בעוד שלפני כן חששו למסור ידיעות על הסתננות מורדים, מרבים הם עתה לסייע לשלטונות". (כאן — לקח הזכור בארץ-ישראל היטב, מאז המפנה שחל בתוך הכפר הערבי והחברה הערבית ב-1938). „בזמן האחרון מתרבה גם מספר העריקים מכנופיות המורדים, ואם קודם לכן היו אלה מה„אנוסים“, הרי עתה נכנעו גם רבים מהגרעין, מאלה שאומנו בבולקאס שביוגוסלביה“.

כאן, בדברו על המצב בכפרים, מגלה הכתב — אולי לא תמיד במתכוין — את הגורמים הפנימיים העיקריים המקיימים ומניעים התנגדות-חבורות — מזה, ודרכי ההדברה של השלטונות — מזה.

ועוד: „במידת האפשרי מקבלת הג'נדרמריה על עצמה את הבטחת הכפרים ששוחזרו. לפי הערכתם של מפקד הקורפוס ומשלחת המשרה הבריטית כאן ידרשו עוד 5,000 רובים להגנה מקומית בתסאליה, בטרם אפשר יהיה לשחרר מכאן ללא סיכון יתיר יהדות מהקורפוס השני לשירות אופרטיבי במקדוניה“. מאירי עינים ביותר הן הערותיו של אותו כתב ביחס לעניני השפטים ומשפטים, מצב השבויים, בתי הסוהר, הפליטים, ומידת כושרו של השלטון. אך אין כאן המקום לעמוד עליהן.

לקט-פשיטות ולוח-של-הריגות

בהודעות מטעם הממשלה על המתרחש ב„זירת יון“ בסוף מאי וביוני, חזרו ונשנו מספרים על אנשי חבורות הרוגים, שנצטרפו והלכו לחשבון גדול של יונים מומתים; וכן תיאורי התנפלויות-פתע של הפרטיזנים, והרי כמה דוגמאות:

בחצות. אור ל-26 במאי, ערכו החבורות כמה התקפות מתואמות על עירות וכפרים במקדוניה. ביחוד כבדה ההתקפה על קטרני (במורד אולימפוס); לאחר קרב שנמשך שלוש שעות, בו השתמשו הפרטיזנים בבקבוקי נפט ופצצות תבערה, נהדפו ע"י הצבא בהשארים אבידות.

ב-30 במאי התקיפה חטיבת החבורות בעלת עצמה ניכרת את פלורנה שבצפון מערב מקדוניה, וניסתה ללכדה. סברת השלטון היתה כי כוננת כיבושה של עיר זו היתה להקים בה „ממשלה אבטונומית“, אשר תמשול מפלורנה על חלק ניכר של מקדוניה. בקרב שהתחולל נחלו החבורות תבוסה, אבדו להם 85 הרוגים ו-30 פצועים, והן נסוגו בשלוש שדרות לצד מונאסטר, מעבר לגבול היוגוסלבי.

לטיב היחסים הנהוג במלחמה זו אופייני הצביון התורכי, שהרבה ממנו שרר בחייה של יון: — ראשו של מנהיג פרטיזנים המכונה „קפיטן דומרקוטיס“ שפקד על החטיבה תקפה את פלורנה, ונהרג בקרב עליה. נשלח במיוחד לקאלאבאקה, מרכז שלטון מחוזי, והוצג בה לראוה.

התקפות כוחות הממשלה בצפונה של יון נמשכו גם ביוני ומספר האבידות הלך ורב. ב-6 ביוני שוב התלקח הדרום: 250 פרטיזנים התנפלו על הכפר גורי, ליד קאלאמאטה שבמאקאניה (דרום פאלופונאס); פלגה בת 57 ג'נדרמים עמדה שם בהתנגדותה — גם לאחר שמחצית אנשיה נהרגו — עד אפס תהמושתה. „כוחות-ממשלה חזקים נשלחו לדלוק אחרי הפרטיזנים“, בלילה שלפני כך תקפה חבורת פרטיזנים שדרה צבאית בדרום פאלופונאס, ושלושים מאנשיה נהרגו. אבידות הצבא היו 8, ביניהם בריג'דיר אחד. מעשים אלה העידו כי בחצי האי פאלופונאס, אשר בדרך כלל שלטו בו החוגים המלוכנים, קיים מרכז-משנה של המורדים.

„יום גדול“ היה ה-13 ביוני, בו נהרגו 232 אנשי חבורות (ונפצעו 152), בתגרות שהתנהלו על פני יון כולה. עיקר הקרבות התחוללו בפאלופונאס. חבורה שתקפה את העיירה דפנה, איבדה 45 הרוגים — והרגה 10 ג'נדרמים — ובמנוסתה אח"כ, לעבר הצפון, נפלה למארב שהכין לה הצבא — ואיבדה עוד 35 מאנשיה שנהרגו. פרטיזנים לעשרות נהרגו בקירבת ספרטה, בתסאליה המרכזית, ובסמוך לגבול היוגוסלבי. פרט מענין: ב-22 ביוני הפילו פרטיזנים „בנשק אנטי-מטוסי“ — שמה במקלע? — אירון צבאי באיזור קוואני שבמערב-מקדוניה.

אכן, אין ספק כי רבים בין הקרבנות היו אנשי כפרים שלא נמנו על הפרטיזנים הפעילים, אלא נהרגו בשל נטיותיהם כאוהדים. ביחוד ודאי נכון הדבר לגבי לאקוניה (סביבתה של ספרטה), בה השתוללו חבורות מלוכניות, אשר הממשלה גינתה את פעולותיהם אך למעשה שיתפה אותם בביעור אוהדי האופוזיציה.

בשערי הכירה

בימים של 22—20 ביוני ניסו המורדים לבצע שלב נכבד בתכניתם ולבצר את מעמדם ביונה-תיכונה — החוליה המקשרת שבין תסאליה לפאלופונאס — ע"י חדירה לתוך אתיקה עצמה, היא מחוז הכירה. חבורה גדולה פעלה שבועות מספר באיזור חופו הצפוני של מפרץ קורנת, ומנן לא רב לפני כך תקפה את העיר ההיסטורית דלפי, שבפוקידה. לשלטונות הצבא היה ידוע כי תכנית „המסע“ היא להתקדם לאורך החוף, מרמה אל רמה — מהר פארגוס ועד פארגאס קילומטרים לא רבים מאתונה. לסיכולו של מסע זה הוצבו במעברי-ההרים מארבים של אנשי-צבא וג'נדרמריה. ההתנגשויות העיקריות ארעו במורדות הר האליקון, לבסוף פוזרה החבורה ושרידיה הונסו לעבר פארגאוס. השליטה הצבאית של הממשלה על הגורות הבריחה — הובטחה לזמן מסויים. אכן, עוד היה צפוי המשך גם לפרק זה.

במאיינוי הלכה וגברה האכזריות (ויש לשער — ההדדית) במהלך האופרציות של הדברת החבורות. ב־8 ביוני נורו שמונה מתושבי סלוניקה, שנידונו למות ע"י בית־דין צבאי, באשמת „קשר להפריד את מקדוניה מעל יון“, וצוינו כ„חברי ארגון טרוריסטי סלאבי“. ב־14.6 נורה בלאמיה שבתסאליה לויס־קול. מונקוראס, על „ביהו ממתנה ריכוז ונסותו להתחבר עם הפרטיזנים“; ובקארדיצה נידון למות ד"ר גריואס, ראש השירות הרפואי הפרטיזני. תופרת נידונה למות בסלוניקה באשמת „ריגול והיותה סוכנת לחבורות“. עם זאת נמחדש „סידור החשבונות הקודמים“: ב־19 ביוני נורו 17 ממשפתי מרד דצמבר 1944, חברי „אלאס“ (מי שהיו פעם מאנשי התנגדות לכובשים הגרמנים) באשמת „היותם חברי פלגת־הביצוע של פסקי־מות קומוניסטיים בימי המרד“, שהורו בכך בעת המשפט, ב־1945. אך פניותיהם אל כל דרגות העירעור והחנינה — היו ללא הועיל.

הדבר המיוחד מלהמת־אזרחים זו מכל התמונות ה„רגילות“ של תנועת־התמרדות והנסיון לדכאה — היה קיומם ה„ליגלי“ של כל מפלגות האופוזיציה לרבות המפלגה הקומוניסטית. עתונותן הוסיפה להופיע, ונתפרסמו בה התקפות קשות ביותר על הממשלה, קריאות להתנגדות ואף מנשר להקמת „ממשלה חפשית“ בצפון (בראשית אוקטובר ש.ז.). ייתכן, כי יקשה למצא לכל אלה הקבלה בתולדות השנים האחרונות, פרט לכמה קרי־דמיון למצב הדברים שבארץ־ישראל. אכן, ה„טיח“ החיצוני הזה, שנבע מתוך התחשבות במושגי העולם הדמוקרטי, לא מנע כלל לא רק בעד פסקי דין קטלניים, כנ"ל, אלא אף לא בעד מאסרים ומעצרים בהמון, המכונים לשתק את פעולת אותן הקבוצות עצמן, שהוסיפו להיחשב כליגליות. הוחל בכך בקנה מידה רחב בצפון — כי באיזורי ההרים הסמוכים לגבולות נראתה כממשית ביותר ההאשמה בנסיגנות ל„הקמת ממשלת יון חפשית“. ב־1 ביולי נאסרו באשמה זו כ־50 מראשי הקומוניסטים והשמאל בסלוניקה. בהודעות רשמיות על מאסרי סלוניקה סופר גם כי „הנאשמים הודו הודאה מלאה באשמתם“...

ככל שנמשכו הפעולות בשדה, וככל שגבר הספק בהשגת הסתרון בדרך זו בלבד, באה הרחבת המאסרים, עד כדי מעצרים וגירושים בהמון: החזית של ניגודים פוליטיים שבמרכז־המדינה הלכה ונתקשרה בחזית של פעולות־שדה ומסעי־הדבר. המסרה המוצהרת היחה: דיכוי קשר קומוניסטי להפיכה בבירה ומניעת הקמת ממשלה נפרדת („יונית־חפשית“) במחוזות־הספר, שתיעשה בעזרת חיל מעבר־הגבול משם („בליגדות בין־לאומיות“). גרעין של אמת היה בהודעות הללו; אם כי, תיאורי המצב שליוו את ההכרזות היו ללא ספק בדויים במדה רבה.

ב־10—9 ביולי נאסרו (בעיקר באחונה ובסלוניקה) למעלה מ־4000 איש, „הידועים או החשודים כקומוניסטים“. טענת הממשלה היחה כי „המתקוממים התכוונו להעתיק את המרידה לערים ולבירה, והיו מוכנים לפעול בשעה אחת בלילה, ב־10 ביולי“; ועוד: „כ־150 בין האסורים באחונה היו לבושים מדי ג'נדרמריה, ועמדו לחמוק מן הארץ“. פארטאלידס, מזכירה של א.ג.מ. השמאלית, רבים מחברי המרכז שלה, וכמה מאנשי העתונות הקומוניסטית נאסרו. כן נאסרו אנשי־הצבא מן האגף הליברלי השמאלי והסוציאליסטי (הגנ. גריגוריאדס ואחרים), ראשי הסוציאליסטים, רופאים ועורכי דין — ובסלוניקה אף תובע כללי... מאסרים רבים נערכו גם בלאריסה ובוללוס שבתסאליה, ובקאוזאלה שבתראקיה. אלפים מהנעצרים גורשו לאיים בים האגאי.

הקשר שבין זירת-החרים לזירת-הערים

אך גם לאחר כל אלה לא נאסרו מפלגות האופוזיציה, ותוניקה (גם אלה של הקומוניסטים) הוסיפו להופיע.

השלטון טען כי כוונת הפרטיזנים היא להעתיק את פעולתם לתוך הערים, לגלות את כוחם גם שם, ואגב הפגנות והתנגשויות בין משטרה למפגינים — שעה שכוחות השלטון בבירה ובעורף יוחלשו מחמת מלחמתם בחבורות שבהרים — לעורר את ההמון להתקיף, בהשתתפות קבוצות-מחץ מוכנות, תחנות-משטרה, משרדי ממשלה, וכי"ב, כ„דוגמת דצמבר 1944“.

כאמור, ודאי היתה-מידת אמת בטענה. החבורות שאפו להקים בערים „חזית שניה“ משלהם. הערים היו עשויות לשמש לחבורות מקור חשוב לכוח האדם שלהן, ההולך ותש במלחמת ההכחדה האכזרית. השלטונות טענו, כי נתפסה פקודת „הגנרל מארקוס“ (מנהיג החבורות בהרים) שציוותה על מרכז א.ג.מ. „להייל לשירות מידי את כל כוחות המילואים“. הערכות בלתי רשמיות, באמצע יולי, העמידו את עצמת „המתמרדים בכוח“ שבאיזור אתונה בלבד, על 30 אלף איש — אשר גם לאחר גל המאסרים הגדולים רק „פחות מחמישית מהם נעצרו“. יתר על-כן, אנשי המילואים אשר לכוחות המתמרדים היו מרוכזים בחלקם בעמדות-מפתח טכניות, משקיות ותחבורתיות, אשר עליהן מעונינת להשתלט בראש וראשונה כל תנועת-התמרדות; ידיעה מ־14 ביולי, סיפרה: „...עוד אלף ושש מאות איש נאסרו באתונה ובפיראוס במשך יום אתמול; רובם מעובדי מפעלי המים, הטלפון והחשמל, החשודים בהשתיכות לכוחות-המילואים של א.ג.מ.א.ל.א. שבבירה“... הדברת החבורות שבהרים — מזה, ושיבוש אירגונם של כוחות-המילואים והתמיכה אשר להן בערים מזה — לא היו אלא משימות מקבילות של השלטון, כשני קטעי-חזית המשלימים זה את זה. וכך יקרה ודאי תמיד, בכל מצב שידמה לזה ששרר ביוון בשנת 1947. (ואף בארצנו, בעיר אנפין, זכור הקשר שבין „ההרים“ לכנופיות שחדרו, למשל, ליפו בשעתה).

„הון הגבול“ המדיני והאופרטיבי

לרשימה הארוכה של הודעות השלטון על התערבות השכנים שמעבר לגבול-הצפון, על „בריגדות בין לאומיות“ (החל מסוף יוני וראשית יולי), „המתרחקות בנמל ספליט שביוגוסלביה, ואשר התאמנו לפני כן בצרפת“, על „עשרת אלפים גריליארים בני לאומיות בלתי ידועה“ שביוגוסלביה, על הקמתה הקרובה של „ממשלה אבטונומית“ בגבול היוגוסלבי, על מטרת ניתוק מקדוניה וסיפוח תראקיה לבלגריה — יש להתיחס בהבחנה ותוך ניתוח עובדתי.

ראשית כל — על הזיון ההתערבותי של שכנים מבחינת הכללית (כמה פרטים רבי ענין עוד יבואו אחר-כך). כבר צוין לעיל כי יוגוסלביה, ובמידה פחותה במקצת — בולגריה ואלבאניה, ודאי ששימשו „בסיסי נופש-החלמה“ לחבורות יוניות. מדי צאת כוחות-הצבא היוניים בעקבות פרטיזנים נסים היו נתקלים בגבול — ורבו תלונות היוגוסלבים (והאחרים) על נסיונות הצבא היוני לחצות את הגבול (ובארץ-ההרים לא תמיד ברור הגבול עצמו) ברדיפתו אחרי חבורות-הפרטיזנים; כן רבו התלונות על טיסות מעל לשטח-הספר שלהן. דהיינו, שגבול „פרטיזני-אינטראנציוני“ כזה (וכמוהו היו — ועוד יהיו בודאי — גם מחוץ ליוון) מונע את רוב סיכויי חיסול החבורות. כי בלתי אפשרי היה לקיים „קורדון“ (שרשרת-משמר) רצוף לאורך גבול הררי, כ־1000 ק"מ אורכו, אלא אם כן יועסקו במשימה כזו מאות אלפי חיילים. ובלעדי „קורדון“ מהודק כזה (מעין „חומת-טאגארט“ הנודעת

בצפון א"י ב־1938, — אך ביתר הידוק וממשות) הרי כמעט תמיד תוכלנה חברות פרטיניות לחמוק לחוץ־לארץ דרך ואדיות עמוקים או מדרונות תלולים ושוממים.

ברם, הגבול הקרוב מנע לא רק אפשרות של היסול, אלא גם פעולה מנועת נגד בסיסי החבורות. במידה שהפרטיונים הכינו את פשיטותיהם מעבר לתחום המדינה — הרי נהנו, ראשית, מן הבטחון המוחלט של בסיסם, ושנית — ממידה רבה יותר של הפתעה בביצוע התקפתם — כי את חלקו הגדול של מסע־הגישה למשימתם יכלו לעשות כמעט באין צופה. אין פירושה של דברים כי "סיטואציה של־גבול" מבטיחה דוקא הצלחה להתקפות מסוג זה; לא פעם נכשלו נסיונות כאלה אף בצפון־יון, וגם במצבים אחרים יתכן לסכל את התכניות ל"מלחמת תחומים" מסוג זה. מכל מקום ברור מה גדולים היתרונות שגבול כזה מקנה לחבורות, ומה רבות הערות, הדריכות, גמישות־העריכה והזריזות במסע ובפגיעה אשר מצב זה מחייבו לגבי כוחות המגן. ולא תמיד נמצאו הם במידה הדרושה בצבא הממשלה היונית ובג'נדרמריה שלה.

עזרת כוחות־חוץ ו"הסתננות" — לגריליה, פנימית

וכאן מתיצבת שאלה עיקרית: האם היה הכרח לפרטיונים דווקא ב,בריגדות בין־לאומיות" כדי ליצור כל הלחץ האופרטיבי והנפשי הזה, — או, בלשון היפה יותר ל כל מקום ולכל ארץ — האם ההתערבות של גופי חיל מאורגנים מעבר לגבול היתה להם בבחינת הכרח?

את התשובה לכך קובע מצבה של כל מדינה ומדינה ביחס לשכנותיה, — מבחינה גיאוגרפית, לאומית, פוליטית ולשונית. יתכנו מצבים — והם קיימים בעולם הזה, ואף באסיה המערבית ישנן דוגמאות בולטות לכך — בהם תושבי הארצות הסמוכות נמנים על אותו העם, דומים אלה לאלה במנהגיהם ובמושגיהם, ו"העיקר" מדברים באותה הלשון, ואז, בפרוץ מלחמה או מלחמת אזרחים באחת הארצות הללו אין כמעט מניעה לכך כי עוזרים ומתנדבים יסתננו לתוכה מהמדינות השכנות, ולעתים גם יעמידו פני אזרחי הארץ שלתוכה חדרו. דוגמאות לכך היו בכמה מארצות אמריקה הלטינית, וגם במקומות אחרים — ובין השאר, גם בארצות הערבים והכורדים. שבעתים יגדלו האפשרויות כאשר, "הארצות הסמוכות" הן מדינות עצמאיות, המבקשות לסייע סיוע פעיל לאחד הצדדים; כי אז נפתח הפתח לכל שרשרת החזיונות של "התגדבות" — לפי הדוגמה הנודעת של מלחמת ספרד — אף של אנשי צבא סדירים, ביחידות או פלגות־פלגות, המקבלים לשם כך, "חופשה ממושכת", קלטת פנים, נימוסים ולשון משותפים עם תושבי הארץ מאפשרים אוי, "עזרת חוץ" כזו, ועושים אותה גורם חשוב. לעתים — כבתנאי ספרד — ייתכן דבר מעין זה גם בלי לשון אחידה, כשבמקומה באה, "לשון־אידיאות" משותפת. לחזיונות מעין אלה עוד נודע בודאי תפקיד בהיסטוריה הקרובה של ימינו... אך כלום היו אלה אפשריים כל־כך בין?

בדיון הוא שהתשובה על כך תהא שלילית בעיקרה. אפשרות גיאוגרפית, ובמידה רבה גם שותפות־רעיונות כללית בין הפרטיונים שבין לבין המשטרים־הסמייעים שבמדינות־הבלקן הצפונית — היו קיימות. אך בצדן התיצבו ההבדל הלשוני הרב, הריחוק הנפשי והמתיחות הפוליטית־הלאומית שבין עם יון לבין שכניו מצפון. לא לשוא ניסתה ממשלת יון להאשים ללא הפסק את היונים־יריביה בכוננות לזר לבולגרים על שטחים יונים (הלא זה, "המוצא לים האגאי", בפי הבולגרים), להסכים ל"מקדוניה עצמאית" (עם סלוניקה) שתיכנס לפדרציה דרום־סלאבית (היוגוסלבית — או יוגוסלבית־בולגרית עתידה), ובכוננות להסתלק מתיביות

יון על כמה רצועות־ספר בדרומה של אלבניה. אלו הן נקודות רגישות בלב רוב היונים — ובגללן חששו רבים בפני עזרה רבה מדי, על אדמת יון, מצד השכנים הסלביים. הלשון השונה — פרט ל"מומחי־גבול" לא רבים ביותר, השולטים בלשון היונית — היתה מגלה מיד את הסלאביות של מתנדבי החוץ, אילו באו במספר ניכר. ואלו בני עמים רחוקים יותר, כצ'רפתיים, נאמר — אף הם היו "מתמצאים" ביון פחות משהתמצאו בספרד, למשל; וזה לא רק מחמת הבדל הלשון היסודי (לעומת קלות הסיגול היחסי של ספרדית לכל דוברי לשונות לטיניות), אלא גם מחמת אופיה, הבלתי־יסודי בייסודו, של המערכה ביון, בה חייב כל מפקד זעיר, וכמעט כל לוחם, להיות, "מצביא־לעצמו" ולהתמצא בנוף־ההרים הפראי, בשביליו ובמצודותיו הטבעיות — שוב לא כבספרד, שבה היתה ממשלה מרכזית, היה עורף, היתה חזית ערוכה. לעומת זאת היו ידיעות גם על אימונים שנערכו בצרפת (ליד סאָת, שבפרובאֶנס) לאנשים ממוצא יוני — בהם רבים בני אלכסנדריה של מצרים וכן מאנשי צייהמסחר היווני, שחיללו לכך בהיותם בנמלים צרפתיים. אמנם, פה ושם נודמנו ידיעות דוגמת זו למשל: "מודיעים מסלוניקה כי פרטיניוס מבולגריה, דוברי בולגרית ובפיקודו של בולגרי, נכנסו ליליקון ליד פסאגתי, בתראקיה, בזו את העיירה, הציתו בתים, רקדו בכיכר המרכזית כשהם שרים שירים בולגריים, והובילו אחם כמה תושבים־אזרחים. כן מודיעים על תנועת חבורות חשודות מסידירוקאסטרו, סמוך לגבול הבולגרי". אך טעות תהיה לראות בכך יותר ממקרים יוצאי דופן. אך עם זאת יש להניח כי היתה לחבורות גם עזרה באנשים מעבר לגבול־הצפוני. נראה הדבר שעזרה זו הצטמצמה במדריכים ובעלי־מקצוע שונים, לרבות, אולי, קציני־מטה מאומנים. כי גם בזה שונה מצבה של יון ממצב רוב ארצות המזרח־התיכון, למשל, — לפי שביון כבר היה בנמצא, מימי ההתנגדות לגרמנים, גוף־חיל רב־מספר למדי של אנשי גריליה מנוסים, ועל כן היו זקוקים פחות לתגבורת־אלפים של לוחמים נוספים. אך ודאי הוא, כי לצורך ביצוע פעולות ענפות וערוכות יותר יכלו להפיק תועלת מהדרכה ועזרה מקצועית מבחוץ.

עד כאן — סימון קויה האופייניים העיקריים של "מלחמת־ההסתננות" בגבולות, בתורת חזיון. וככל שתתבלט לעינינו להלן, תמונת התפתחות הדברים בין בשלמותה — עשויה היא לזרות יותר אור על כל הנעלם והבלתי־ברור באפשרויות השונות שלפניהן הוצבנו בחדשים אלה אנו עצמנו, בפקעת היחסים שבארץ־ישראל גופא — ובינה ולבין הארצות, אשר סביבנו.

עמדת־מזקף בגבול היוגוסלבי